

Dr hab. Ryszard Balicki Wrocław, 11 kwietnia 2020 r.

Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja
dorobku naukowego oraz aktywności naukowej, organizacyjnej i
dydaktycznej dra Krzysztofa Urbaniaka w postępowaniu
habilitacyjnym

I. Uwagi wstępne

Podstawą prawną sporządzenia niniejszej recenzji, zakończonej opinią w sprawie nadania doktorowi Krzysztofowi Urbaniakowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne jest postanowienie Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 5 lutego 2020 r. (nr BCK – I – L 10684/19) powierzające mi obowiązki recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym.

Zgodnie z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. poz. 1669, ze zm.) w niniejszym postępowaniu stosowane są przepisy uchylonej już ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (tj. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.), a także wydanego na jej podstawie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r., w sprawie kryteriów

oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165). Ponadto, zgodnie z treścią art. 179 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające...*, w przypadku, jeżeli nadanie stopnia albo tytułu następuje po dniu 30 kwietnia 2019 r., stopień albo tytuł nadaje się w dziedzinach określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz. U. poz. 1818). Tak więc, mimo że postępowanie zostało wszczęte – zgodnie z wnioskiem złożonym przez doktora Krzysztofa Urbaniaka - w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo, konkluzja niniejszej recenzji dotyczy nadania lub odmowy nadania stopnia w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

W związku z powyższym, podstawą prawną oceny Habilitanta winien być przepis art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r., zgodnie z którym: „Do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną”. Osiągnięciem naukowym – zgodnie z treścią art. 16 ust. 2 - może być w szczególności „dzieło opublikowane w całości bądź w zasadniczej części, albo cykl publikacji powiązanych tematycznie”.

Habilitant uzyskał dyplom magistra prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2004 roku (promotorem pracy magisterskiej był prof. dr hab. Artur Nowak-Far) oraz dyplom magistra nauk politycznych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego w 1994 roku. Promotorem pracy magisterskiej – obronionej z wyróżnieniem (*summa cum laude*) - był prof. dr hab. Stanisław Gebethner. Bezsporne jest także, że Habilitant posiada stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 7 lipca 2010 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Rządy gabinetu czy premiera? Studium o brytyjskim systemie*

politycznych i ustroju konstytucyjnym. Promotorem był prof. dr hab. Stanisław Gebethner, natomiast recenzentami: prof. UAM dr hab. Tadeusz Wallas oraz prof. UW dr hab. Zbigniew Kiełmiński.

Z powyższego wynika, że pierwszy, ustawowy warunek zawarty w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. wymagany do wszczęcia procedury habilitacyjnej, tj. posiadanie stopnia naukowego doktora, jest przez Habilitanta spełniony.

Wobec powyższego przedmiotem mojej oceny uczynię kolejno:

1) monografię naukową wskazaną przez Habilitanta jako jego główne osiągnięcie zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z 2003 r. (*Reformy systemu wyborczego do Brytyjskiej Izby Gmin w XXI wieku. Ciągłość i zmiana w prawie wyborczym i praktyce ustrojowej*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2019, ss. 261; ISBN 978-83-65988-28-7);

2) pozostałe osiągnięcia naukowe uzyskane przez Habilitanta po otrzymaniu stopnia doktora;

3) osiągnięcia Habilitanta w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego.

II. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Przedmiotem oceny jest rozprawa habilitacyjna pt. *Reformy systemu wyborczego do Brytyjskiej Izby Gmin w XXI wieku. Ciągłość i zmiana w prawie wyborczym i praktyce ustrojowej*, Poznań 2019; ss. 261; ISBN 978-83-65988-28-7. Praca została wydana przez renomowane Wydawnictwo Nauka i Innowacje, a recenzentem wydawniczym była prof. UAM dr hab. Hanna Suchocka.

Wybór tematu należy uznać za w pełni uzasadniony, problematyka prawa wyborczego jest kwestią szczególnie istotna dla funkcjonowania systemu demokratycznego, a w polskiej literaturze nie było do tej pory monograficznego opracowania poświęconego zmianom zachodzącym w brytyjskim prawie wyborczym.

Doktryna polskiego prawa konstytucyjnego do tej pory dysponowała analizami poświęconymi jedynie wybranym aspektom tytułowej tematyki. Monografia doktora Krzysztofa Urbaniaka wypełnia więc istniejącą lukę, co już samo w sobie jest pożyteczne z punktu widzenia rozwoju nauki prawa konstrukcyjnego. Co jednak szczególnie ważne - oceniana praca jest niezwykle istotna nie tylko dla postępu naukowego, ale również dla praktyki funkcjonowania prawa wyborczego w Polsce. Problemy poruszane współcześnie w polskiej dyskusji konstytucyjnej w dużej mierze dotyczą także i funkcjonowania parlamentu, w tym również i zasad jego kreacji. W tej sytuacji wybór tematu rozprawy habilitacyjnej należy uznać za właściwy i odpowiadający istniejącemu zapotrzebowaniu.

Przechodząc do meritum należy podkreślić, że praca składa się z sześciu rozdziałów merytorycznych, wstępu i zakończenia. Przyjęta systematyka jest bardzo klarowna i racjonalnie uzasadniona. Poszczególne wątki łączą się ze sobą i tworzą spójną całość.

Autor przedstawia w swej monografii analizę reform systemu wyborczego do brytyjskiej Izby Gmin przeprowadzonych już w XXI wieku, uzupełniając przybliżając oczywiście zarówno genezę (sięgającą niekiedy średniowiecza) jak i ewolucje poszczególnych instytucji. Publikacja ma charakter konstytucyjnoprawny, jednak z uwagi na tytułową tematykę w pracy poruszone zostały również niezbędne aspekty polityczne i historycznoprawne prezentowanych zagadnień. Zamierzonym (i dodajmy od razu) zrealizowanym przez Autora celem pracy była próba odpowiedzi na pytanie o skalę zmian dotyczących brytyjski system wyborczy w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. Jest to *de facto* falsyfikacja często występującej w obiegu naukowym tezy, że system brytyjski skutecznie opiera się zmianom i pozostaje - w swym podstawowym zakresie - niezmienny od wielu dekad. Ocenie poddano hipotezę, że w systemie tym z jednej strony szanuje się tradycję i ukształtowane przez wieki zasady, z drugiej zaś czyni się zadość zmieniającym się wymaganiom życia politycznego i społecznego. Punktem wyjścia do rozważań zawartym w monografii jest stwierdzenie, że brytyjski system wyborczy zachowując niespotykaną ciągłość swych instytucji wykazuje się także

koniecznym pragmatyzmem i koniecznym dostosowywaniem do zmieniającej się sytuacji społecznej i politycznej. Autor podkreśla także, że wynik referendum w sprawie reformy systemu wyborczego pozwala także postawić hipotezę o pragmatycznym konserwatyzmie brytyjskiego społeczeństwa w sprawach ustrojowych. Specyficzne postrzeganie przez Brytyjczyków rzeczywistości społecznej, połączone z przywiązaniem do tradycji powoduje, że gotowi są oni na wprowadzanie nowych instytucji prawnych jedynie w sytuacji, w której uważają je za zrozumiałe, korzystne i niezbędne.

Warto przy tym zaznaczyć, że Autor zrealizował swoje zamierzenia w opiniowanej pracy, a rozprawa została przygotowana na dobrym poziomie merytorycznym. Pozwala to uznać, że Autor wywiązał się z postawionego przed sobą zadania. Wszystkim wyróżnionym w strukturze pracy zagadnieniom poświęcono wystarczająco dużo uwagi, a uwagi przedstawione tezy uzupełnione zostały o szereg zestawień tabelarycznych co w znakomity sposób ułatwia analizę całości. Uzyskany w ten sposób obraz końcowy, pomimo szerokiej tematyki tytułowej, jest jasny i komplementarny. Właściwie zostały także wyważone proporcje pomiędzy rozważaniami ogólnymi, a tymi, które zostały skoncentrowane na detalu mającym zilustrować określone zagadnienie przykładem. Należy przy tym podkreślić, że dobór tych przykładów jasno ukazuje czytelnikowi, że Habilitant zajmuje się przedstawianymi badaniami od dawna i poświęcił na ich zgłębianie sporo wysiłku.

Nie odnajduję również w opiniowanej pracy – co warto zaznaczyć na wstępie - twierdzeń oczywiście nieprawidłowych bądź też rażąco niekompletnych. Jest to dla recenzenta sytuacja komfortowa, bo nie sprowadza oceny do wyliczania potknięć, luk i uchybień. Występujące drobne usterki mają zazwyczaj charakter błędnej konstrukcji językowej wynikającej zapewne z - typowego dla tego charakteru prac - pośpiechu przy finalizowaniu badań. Takie wątpliwości może np. budzić mało precyzyjne zdanie „Jednocześnie obniżono cenzus majątkowy, pozostawiając go nadal na dość wysoki poziomie” (s. 17); stwierdzenie, że „Wyborca, który otrzymał zgodę na głosowanie za pośrednictwem poczty /.../” (s. 24), bez jednoczesnej informacji od kto tę zgodę wydaje (kwestia ta jest jednak szczegółowo wyjaśniona w rozdziale piątym); czy też – skądinąd

prawdziwa – konstatacja, że „Jak pokazuje brytyjska praktyka konstytucyjna, wynik wyborów może być trojaki. Partia rządząca może je wygrać /.../ Druga sytuacja zachodzi wtedy, gdy zwycięstwo w wyborach odnosi partia opozycyjna /.../ Ostatnim możliwym rozwiązaniem jest sytuacja, gdy w wyniku wyborów żadna z partii nie uzyskuje bezwzględnej większości mandatów /.../ (przypis 83, s. 45). Nie są to oczywiście błędy, które miałyby wpływ na odbiór całej pracy, a brak poważnych uchybień merytorycznych pozwala na skoncentrowanie się na ustaleniach zawartych w monografii.

Jak już podano wcześniej rozprawa składa się z sześciu rozdziałów merytorycznych. Pierwszy rozdział (*System wyborczy do Izby Gmin*) ma charakter ekspozycyjny, zawiera analizę historyczno-prawną genezy i ewolucję systemu wyborczego Zjednoczonego Królestwa. Autor słusznie założył, że dla prawidłowego ukazania analiz odnoszących się do współczesnych zmian konieczne jest przedstawienie historycznych uwarunkowań wybranych instytucji prawa wyborczego. Dalsza część tego rozdziału poświęcona została na przedstawieniu ukazaniu zasad prawa wyborczego. Oczywiście ten fragment pracy ma w znacznej części charakter deskryptywny, bowiem Autor w sposób opisowy przedstawia podstawowe elementy prawa wyborczego do Izby Gmin. W podrozdziale tym Autor przedstawia także rozważania nt. konieczności uiszczenia kaucji wyborczej, jednak wątek nie jest ukazany w sposób jednoznaczny. Na tej samej stronie (s. 33) Autor stwierdza, że „Sytuacja, w której prawie połowa kandydatów traci kaucję w wyborach, pokazuje, że instytucja ta jest potrzebna do odstraszania <<niepoważnych>> kandydatów od zgłoszenia swojej kandydatury w wyborach”, by następnie podkreślić, że „Z analizy wynika także, że kaucja nie wypełnia w sposób zadowalający swojej pierwotnie założonej roli, polegającej na realnym zniechęceniu do startu w wyborach kandydatów o niskim poparciu społecznym” i skonstatować, że „Uiszczenie kwoty 500 funtów, choć dla wielu nieobojętne, nie stanowi poważnej bariery finansowej”. Trudno więc ostatecznie określić jakie jest w tej kwestii stanowisko zajmowane przez Autora.

W kolejnym fragmencie tego rozdziału Autor prezentuje konstytucyjne i polityczne konsekwencje stosowanego w Wielkiej Brytanii prawa wyborczego, w szczególności w zakresie jego wpływu na kształt systemu partyjnego oraz reguł formowania rządu. Zgodzić się przy tym należy ze stwierdzeniem Autora, że „z powodu dość dużego odsetka głosów, które są oddawane na partie trzecie, precyzyjnie będzie nie określać brytyjskiego systemu partyjnego jako dwupartyjny, to raczej system dwóch partii dominujących”. Rozdział ten zamykają rozważania dotyczące różnych systemów wyborczych stosowanych na Wyspach Brytyjskich. Unaoczniają one czytelnikowi, że wbrew potocznemu skojarzeniu Wielkiej Brytanii z systemem większościowym stosowane są tam bardzo różne systemy wyborcze. Począwszy od klasycznego systemu większościowego stosowanego rzeczywiście w wyborach do Izby Gmin, poprzez kompensacyjne systemy mieszane stosowane w wyborach do Parlamentu Szkockiego oraz Walijskiego Zgromadzenia Narodowego, aż po system pojedynczego głosu przechodniego stosowanego w wyborach do Zgromadzenia Irlandii Północnej. Do powyższego wyliczenia należy także dodać możliwość głosowania przy zastosowaniu systemu proporcjonalnego z zamkniętymi listami kandydatów, który był stosowany przez Brytyjczyków w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz system głosowania suplemantacyjnego stosowany w wyborach na burmistrzów miast angielskich i walijskich czy też system głosowania alternatywnego wykorzystywany do wyboru lordów dziedzicznych na wakujące miejsc w Izbie Lordów po zmianach, które tam zaszły.

Trafnie więc Autor zauważył (s. 55), że w Zjednoczonym Królestwie doszło do interesujących przeobrażeń, ale sam system wyborczy do Izby Gmin w swoich podstawowych zrębach zachował niespotykaną ciągłość instytucjonalną i przywiązanie do tradycji przy jednoczesnym otwarciu na modyfikacje zgodne z przeobrażaniami zachodzącymi w społeczeństwie.

Kolejny rozdział zatytułowany został przez Autora: *Zasada większości względnej. Założenia, praktyka ustrojowa i próba zmiany*. Rozdział ten koncentruje się na najważniejszym elemencie systemu wyborczego do Izby Gmin, jakim jest

uksztaltowana już w średniowieczu zasada większości względnej (*first past the post*). Autor poddaje w nim szczegółowej analizie założenia oraz praktyczne aspekty funkcjonowania tej zasady, która ma kluczowe znaczenie nie tylko dla systemu wyborczego do Izby Gmin, lecz w istotny sposób wpływa również na kształt systemu partyjnego. Słusznie więc Autor poświęcił również część tego rozdziału na ukazanie skutków, jakie wywiera stosowanie zasady większości względnej na rzeczywistość ustrojową Zjednoczonego Królestwa, i to w dwóch płaszczyznach, zarówno w odniesieniu do okręgu wyborczego jak i dla całego państwa. Na tym tle Habilitant ukazuje toczące się dyskusje o zastąpieniu systemu większości względnej innym systemem wyborczym. Propozycje dokonania zmian w tym zakresie pojawiały się już od drugiej połowy XIX wieku. Jednak, co słusznie podkreśla Autor, propozycje te spotykały się z oporem największych partii politycznych. To im przecież stosowany system przynosił profity i pozwalał – zazwyczaj – uzyskać bezpieczną większość parlamentarną. Autor kończy rozważania tego rozdziału ukazaniem współczesnej próby zmiany systemu wyborczego zakończonej referendum z 5 maja 2011 r. Ta fundamentalna propozycja ukazała brytyjskie przywiązanie do tradycyjnego sposobu wyboru deputowanych Izby Gmin i potwierdziła tezę o jego stabilności. Należy zgodzić się także z Autorem, że referendum to stworzyło także precedens konstytucyjny, który będzie skutkował koniecznością przeprowadzenia głosowania powszechnego w przypadku każdej następnej próby zmiany podstawowych zasad prawa wyborczego.

Trzeci rozdział swojej monografii (noszący tytuł: *Instytucja kadencji oraz spór o sposób regulacji pełnomocnictw Izby Gmin*), poświęcił Autor tematyce długości trwania pełnomocnictw Izby Gmin. Jest to zjawisko o tyle interesujące, że brytyjski system konstytucyjny nie znał pojęcia kadencji w jej kontynentalnym rozumieniu, czyli sprowadzającym się do z góry określonego czasu trwania pełnomocnictw izby. Zgodnie z ustawą *the Septennial Act* z 1715 r., zmienionej ustawą *the Parliament Act* a z 1911 r. określony był jedynie maksymalny czas trwania pełnomocnictw izby, który wynosił pięć lat. Natomiast decyzja o rozwiązaniu parlamentu była – formalnie - w rękach monarchy, który jednak podejmował ją na wniosek premiera. Autor sfalsyfikował także

tezę czy decyzja premiera w tym zakresie jest samodzielna czy też podejmowaną kolektywnie przez kierownictwo partyjne. Przeprowadzona analiza dotychczasowych przypadków prowadziła Autora do oceny, że jest to decyzja poprzedzana konsultacjami premiera z najważniejszymi politykami swojej partii. Zgodzić się przy tym należy z tezą postawioną przez Habilitanta, że taki sposób jej podejmowania ma ścisły związek z zamiarem rozłożenia odpowiedzialności za skutki rozstrzygnięcia wyborczego i – w przypadku niepowodzenia – przeniesienia jej na szersze kierownictwo partyjne.

W dalszej części rozdziału Autor przedstawił założenia i tryb uchwalenia jednej z najdalej idących zmian brytyjskiego parlamentaryzmu, czyli wprowadzenie na mocy ustawy *the Fixed-term-Parliament Act* z 2011 r. sztywnej kadencji Izby Gmin. Ustawa ta, w miejsce dotychczasowych formalnych kompetencji monarchy, wprowadziła sztywną, pięcioletnią kadencję. Od tej pory wszystkie kolejne wybory do Izby Gmin odbywające się w normalnym trybie winny być przeprowadzane w pierwszy czwartek maja, w piątym roku po ostatnich wyborach. Jednak ustawa przewiduje również możliwość przeprowadzenia wyborów przedterminowych w dwóch sytuacjach: 1) na mocy uchwały Izby o samorozwiązaniu, decyzja w takim przypadku musi być podjęta większością co najmniej 2/3 głosów ustawowego składu; lub 2) na mocy Izby Gmin o wyrażeniu wotum nieufności rządowi, a następnie nieprzyjęcie przez Izbę w ciągu 14 dni wotum zaufania dla nowego rządu. Datę przedterminowych wyborów określa monarcha w proklamacji królewskiej, jednak ustawa stanowi, że może to nastąpić jedynie zgodnie z postanowieniem Izby. Słusznie wskazuje więc Autor, że stanowi to jednoznaczne uchylenie dotychczasowej prerogatywy monarchy. W rozdziale tym Habilitant zwraca również uwagę na - pomijane niekiedy - praktyczne aspekty podejmowanych decyzji. Ustawa z 2011 r. określała, że parlament ma być rozwiązywany w 17 dniu roboczym przez wyborami, natomiast ustawa *Electoral Registration and Administration Act* z 2017 r. wydłużyła ten termin do 25 dni. Konsekwencją tej decyzji było wydłużenie czasu na prowadzenia kampanii co – jak pokazały wybory w 2017 r. – może prowadzić do istotnej zmiany poparcia społecznego partii politycznych.

W konkluzjach tego rozdziału Autor zwraca uwagę na daleko idące konsekwencje konstytucyjne wprowadzonej zmiany, która „nie harmonizuje jednak z nadal obowiązującymi pozostałymi regulującymi funkcjonowanie systemu parlamentarno-gabinetowego w Zjednoczonym Królestwie”. Przedstawia także potencjalne możliwości modyfikacji tego stanu, bądź to poprzez zmiany w treści samej ustawy, bądź też poprzez powrót dawnego przywileju królewskiego.

W czwartym rozdziale swej monografii, zatytułowanym: *Okręgi wyborcze a realizacja zasady równości materialnej*, Autor przeprowadza szczegółową analizę roli i znaczenia okręgów wyborczych w wyborach do Izby Gmin. Jest to zawsze kwestia fundamentalna, jednak w systemie opartym na okręgach jednomandatowych ich struktura, zasady tworzenia oraz różnice w liczebności wyborców mogą decydować o końcowym sukcesie lub porażce wyborczej. Habilitant szczegółowo i z widocznym znawstwem przedstawia genezę i ewolucję podziału Zjednoczonego Królestwa na okręgi wyborcze. Zwraca także uwagę, że zasadniczy wpływ na rozumienie instytucji okręgów wyborczych miała reforma przeprowadzona na mocy ustawy *the Redistribution of Seats Act* z 1885 r., która ugruntowała tradycyjne postrzeganie reprezentacji politycznej jako przedstawicielstwa terytorialnego. Autor zwraca także uwagę na często pomijany fakt, że podział na jednomandatowe okręgi wyborcze jest - jak na warunki brytyjskiego prawa wyborczego - dość świeży, może bowiem wykazać się jedynie tradycją sięgającą 150 lat. Podział ten nie wynika także z ugruntowanej tradycji, jest bowiem efektem decyzji politycznej podjętej w parlamencie. Przyjęty w Wielkiej Brytanii system sprzyjał powstawaniu zjawiska określanego w badaniach wyborczych jako „bias”, definiowanego jako szczególne uprzywilejowanie jednej partii w stosunku do innych. Bias wynika z geograficznie nieproporcjonalnego rozłożenia elektoratu i – w konsekwencji – prowadzi do nieproporcjonalnej relacji otrzymanych głosów w stosunku do otrzymanych mandatów i występuje szczególnie często w wyborach opartych o zasadę większości względnej. Nierówności elektoratów oraz uwarunkowania geografii wyborczej wielokrotnie w wieku XX prowadziły do wyraźnego faworyzowania Partii Pracy i zwiększania jej wyniku wyborczego. W związku

z tym Partia Konserwatywna po zdobyciu władzy w 2011 r. postanowiła dokonać zmian w zasadach kształtowania okręgów wyborczych. Habilitant, w dalszej części rozdziału przybliży więc czytelnikowi przyczyny oraz podstawowe założenia rewolucyjnej – jak na warunki brytyjskie - reformy podziału na okręgi wyborcze wynikające z *the Parliamentary Voting System and Constituencies Act* z 2011 r. Zmiany te, o ile wejdą ostatecznie w życie, wywrą istotny wpływ na brytyjski parlamentaryzm – nie tylko zmniejszą liczbę posłów Izby Gmin, ale także – poprzez ścisłe wprowadzenie równości materialnej - w praktyce zrównają wielkość okręgów wyborczych.

W piątym rozdziale zatytułowanym *Upowszechnienie głosowania korespondencyjnego* Autor odniósł się zarówno do zagadnienia tytułowego (występującego w prawie brytyjskim od 1918 r.) jak i do innych form głosowania stosowanych historycznie w wyborach do Izby Gmin. Autor przybliży także czytelnikowi specyfikę brytyjskiego modelu tajności głosowania, słusznie podnosząc, że nie spełnia on współczesnych standardów ochrony poufności głosu. W dalszej części rozdziału przedstawiono genezę oraz praktyczną formę realizację idei głosowania korespondencyjnego. Zmiany w tym zakresie, polegające na wprowadzeniu możliwości głosowania korespondencyjnego na żądanie wyrażone przez wyborcę, miały istotny wpływ zmianę tradycyjnego oblicza brytyjskich wyborów. Obecnie 20% wyborców brytyjskich oddaje swój głos korespondencyjnie, a ich liczba zwiększa się w każdych kolejnych wyborach. Jest to rozwiązanie na wskroś nowoczesne, wskazujące, że brytyjskie prawo wyborcze, gdy znajduje to uzasadnienie, potrafi dostosować się do oczekiwań wyborców.

Ostatni rozdział zatytułowany został *Instytucja recall election jako mechanizm odwołania posła do Izby Gmin* i zawiera analizę nowych regulacji ustawowych dotyczących wprowadzenia instytucji *recall election* (wyborów odwołujących). Autor prezentuje rozważania dotyczące istoty tej instytucji i jej rolę w systemie ustrojowym państw. Słusznie zwraca uwagę na wzrostu znaczenia tej instytucji i wprowadzania jej do systemów prawnych wielu państw. Szkoda jednak, że Autor nie sprecyzował w jakim zakresie instytucja ta jest wykorzystywana na poziomie centralnym, a w jakim jedynie

na poziomie jednostek samorządowych. W dalszej części rozdziału Habilitant przedstawił genezę wprowadzenia *recall election* na Wyspach Brytyjskich oraz konsekwencje przyjętego modelu ustrojowego tej instytucji. Szczegółowo przedstawił także przesłanki oraz przyjęty tryb postępowania w sprawie odwołania posła. Rozdział kończą rozważania na temat praktycznego wykorzystania tej instytucji i przybliżeniem czytelnikowi dwóch procedur w których została ona zastosowana.

Ostatnią merytoryczną częścią monografii jest zakończenie. Jest ono stosunkowo skromne objętościowo, jednak należy pamiętać, że Habilitant wieńczył stosownym podsumowaniem każdy z rozdziałów swojej pracy. Dlatego też zakończenie to jedynie całościowa rekapitulacja tez zawartych w pracy i próba oceny skutków przeprowadzonych reform dla modelu konstytucyjnego Wielkiej Brytanii. Zgodzić się należy z Autorem, który podkreśla, że brytyjski system wyborczy dostosowywał się do wymogów współczesności z zachowaniem swojej ciągłości instytucjonalnej i prawnej.

Niewątpliwą zaletą pracy – oczywiście oprócz zawartości merytorycznej - jest język, jakim została napisana. Kompetencje językowe doktora Krzysztofa Urbaniaka stoją na bardzo wysokim poziomie, z lekkością posługuje się słowem, dbając jednocześnie o precyzję swego wyводу. Język pracy jest klarowny, jasny, umożliwia każdemu – nawet osobom spoza świata nauki - zrozumienie treści, co niewątpliwie należy uznać za wielką zaletę monografii. Równie starannie zostały opracowane przypisy i bibliografia (praca została oparta na kilkuset publikacjach naukowych).

Podsumowując całościowo recenzowaną pracę moja ocena jest jednoznacznie pozytywna. Uważam, że analiza autorstwa doktora Krzysztofa Urbaniaka ma charakter kompleksowy, a wnioski i użyta argumentacja są klarowne i logiczne. Traktowane łącznie poszczególne części strukturalne pracy dają zarówno dobry obraz analizowanej materii, jak i są wyrazem intelektualnego wkładu Habilitanta w rozwój badań naukowych. Monografia doktora Krzysztofa Urbaniaka ma nie tylko walor poznawczy, pozwalający zrozumieć funkcjonowanie obcego systemu ustrojowego, czy też walor teoretyczny, istotny dla rozwoju badań naukowych, a także duże

znaczenie praktyczne, mogąc mieć istotny wpływ również na kształtowanie dyskusji w zakresie polskiego prawa wyborczego.

III. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych uzyskanych przez Habilitanta po otrzymaniu stopnia doktora

Habilitant, oprócz monografii będącej podstawą postępowania habilitacyjnego jest autorem 66 pozycji naukowych, z których 50 zostało opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Co warto podkreślić - publikacje te ukazywały się także w wysoko cenionych czasopismach naukowych takich jak: Przegląd Prawa Konstytucyjnego, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Przegląd Europejski czy Studia Politologiczne oraz w powszechnie uznanych publikacjach zbiorowych. Oprócz publikacji w języku polskim opublikował także pięć publikacji w języku angielskim oraz jedną w języku niemieckim.

W jego zainteresowaniach naukowych – zgodnie z informacjami zawartymi w autoreferacie – można wyróżnić trzy podstawowe płaszczyzny badawcze: 1) system konstytucyjny Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, 2) prawo wyborcze oraz 3) problematyka władzy sądowniczej. W każdym z tych obszarów badawczych Habilitant może się wykazać znacznym dorobkiem naukowych.

Habilitant, w ramach pierwszej płaszczyzny badawczej (chronologicznie najstarszej i przez wiele lat dominującej w jego naukowej aktywności) opublikował kilka wartościowych publikacji. Wśród nich można wyróżnić opracowania dotyczące istotny i funkcjonowania parlamentu brytyjskiego, m.in.: *Projekt bezpośrednich wyborów do brytyjskiej Izby Lordów* (opublikowane [w:] *Prawo wyborcze i wybory. Doświadczenia dwudziestu lat procesów demokratyzacyjnych w Polsce*, red. A. Stelmach, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2010, s. 271-281) gdzie poddał szczegółowej analizie nowe wówczas projekty dotyczące wprowadzenia bezpośrednich wyborów do izby wyższej parlamentu brytyjskiego, czy rozdział pt. *Wielka Brytania*,

(zamieszczanym [w:] *Niedemokratyczne wymiary demokratycznych wyborów*, red. J. Szymanek, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2016, s. 455-484) gdzie Habilitant dokonał analizy tych elementów systemu wyborczego do brytyjskiej Izby Gmin, które można oceniać jako niedemokratyczne. W tym nurcie aktywności naukowej mieści się także analiza brytyjskiego modelu instytucji immunitetu parlamentarnego (*Immunitet parlamentarny w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, [w:] *Immunitet parlamentarny w wybranych państwach europejskich*, red. S. Grabowska, J. Juchniewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, s. 310-322).

Drugi nurt tej płaszczyzny badawczej stanowią opracowania poświęcone funkcjonowaniu gabinetu. Należy zaliczyć do nich m.in. opracowanie pt. *Ewolucja zaplecza doradczo-urzędniczego premiera jako element redefinicji brytyjskiego systemu rządów*, (opublikowany [w:] *Parlamentarny system rządów. Teoria i praktyka*, red. T. Mołdawa, J. Szymanek, M. Mistygacz, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012, s. 259-271) w którym ukazał, jak zmienia się otoczenie doradczo-urzędnicze premiera rządu brytyjskiego i jaki ma to wpływ na wzrost znaczenia szefa rządu, czy też publikacja zatytułowana *Hung parliament. Konstytucyjne zasady tworzenia rządu przy braku jednopartyjnej większości parlamentarnej w brytyjskiej Izbie Gmin*, (opublikowana [w:] *Konstytucja – wybory – partie*, red. A. Materska-Sosnowska, K. Urbaniak, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2013, s. 163-181). W pracy tej Autor szczegółowo ukazał problematykę tworzenia rządu w sytuacji, w której wybory do Izby Gmin nie doprowadziły do jednoznacznego rozstrzygnięcia.

Wybrany aspektom funkcjonowania brytyjskiego systemu ustrojowego poświęcone były także dwa opracowania opublikowane w 2018 r.: *Wybór spikera brytyjskiej Izby Gmin w świetle prawa, zwyczajów i praktyki parlamentarnej*, ([w:] *Dookoła Wojtek... Księga pamiątkowa poświęcona Doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Prawnicza, Wrocław 2018, s. 633-644) oraz *Między kulturą polityczną a kulturą prawną. O roli i znaczeniu konwenansów konstytucyjnych w ustroju Wielkiej Brytanii*, ([w:] *Kultura polityczna. W poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. A.

Stelmach, M. Lorenc, M. Łukaszewski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2018, s. 329-336) oraz glosa dotyczącego legalności prowadzonej przez rząd procedury wystąpienia z Unii Europejskiej (*Glosa do wyroku Wysokiego Trybunału, Wydział Ławy Królewskiej (High Court of Justice, Queen's Bench Division Court)*, z dnia 3 listopada 2016 r., „Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2016, nr 5, s. 311-319).

Ważną częścią aktywności naukowej Habilitanta mieszczącą się w tej płaszczyźnie badawczej był również aktywny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Doktor Krzysztof Urbaniak wygłosił podczas konferencji 14 referatów dotyczących różnych aspektów funkcjonowania brytyjskiego systemu ustrojowego. Niektóre z nich dotyczyły również problematyki brytyjskiego prawa wyborczego, a więc drugiej płaszczyzny badawczej odgrywającej istotną rolę w badaniach prowadzonych przez Habilitanta.

W ramach badań dotyczących prawa wyborczego szczególną rolę – zwłaszcza w pierwszych latach aktywności naukowej Habilitanta, jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych - odgrywało prawo wyborcze do Parlamentu Europejskiego. Jak sam Habilitant podkreśla zainteresowanie to związane było ze stypendium naukowym na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli w 1999 r. To właśnie wówczas Habilitant prowadził badania, które stały się w późniejszych latach nie tylko źródłem wielu publikacji i wystąpień podczas konferencji naukowych, ale doprowadziły go do współudziału w przygotowaniu polskiej ustawy wyborczej do Parlamentu Europejskiego. Również po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant kontynuował te badania, efektem były następujące publikacje: *Geneza polskiego system wyborczego do Parlamentu Europejskiego*, [w:] *Człowiek, gospodarka, społeczeństwo. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Babiakowi*, red. T. Wallas, K. Urbaniak, K. Hajder, Wydawnictwo Naukowe WNPiD, Poznań 2019, s. 552-56 oraz – opublikowane w języku angielskim - *2010 proposal for a modification of the electoral system for elections to the European Parliament*, „Studies of Economic and Social Processes” 2011, Europe and the World at the beginning of the XXI Century, s. 59-71 a

także *The Harmonization of the electoral law for elections to the European Parliament. Selected Issues*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, nr 6, s. 95-113.

W ramach studiów nad prawem wyborczym Habilitant prowadził także prace nad specyfiką prawa wyborczego do organów samorządu terytorialnego. Problematyce tej poświęcony był numer tematyczny „Przeglądu Prawa Konstytucyjnego” (2018, nr 4) pt. *Prawo wyborcze do samorządu terytorialnego*, którego był redaktorem naukowym oraz 4 publikacje naukowe (*Główne kierunki ewolucji samorządowego prawa wyborczego w Polsce w latach 1990 – 2010*, [w:] *Władza lokalna w procesie transformacji systemowej*, red. J. Babiak, A. Ptak, Kalisz-Poznań 2010, s. 69-85; *Okręg wyborczy w świetle samorządowego prawa wyborczego*, „Studia Politologiczne” 2011, vol. 22, s. 177-192; *Zasada proporcjonalności w samorządowym prawie wyborczym*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 4, s. 37-56 oraz *Ramy prawne prowadzenia kampanii wyborczej do organów samorządu terytorialnego*, [w:] *Promocja i rywalizacja na poziomie samorządu terytorialnego*, red. B. Nitschke, K. Glinka, Zielona Góra 2012, s. 64-81).

Istotną częścią studiów nad prawem wyborczy były także opracowania dotyczące kwestii szczegółowych. Wśród nich należy wyróżnić zagadnienie praw wyborczych kobiet. Habilitant jest w tym zakresie autorem następujących opracowań: *Parytety i kwoty wyborcze a Konstytucja RP*, „Przegląd Politologiczny”, 2011, nr 2, s. 67-78; *Electoral Gender Quota Systems in European Perspective. The Principle of Equality versus Compensatory Measures*, [w:] *Some Issues on Women in Political Media and Socio-economic Space*, red. I. Andruszkiewicz, A. Balczyńska-Kosman, WNPiD UAM, Poznań 2012, s. 29-39; *Płeć a realizacja praw wyborczych*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie”, 2015, T. IX, s. 15-62; oraz *Standardy europejskie zasady równości wyborów a polskie prawo wyborcze i praktyka ustrojowa*, [w:] *Dwadzieścia lat obowiązywania Konstytucji RP: Polska myśl konstytucyjna a międzynarodowe standardy demokratyczne*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Kielce 2017, s. 510-524.

Osobną część zainteresowań dotyczących prawa wyborczego dotyczy zasady proporcjonalności wyborów. Tematykę tę Habilitant poddał analizie w pracach: *Konstytucyjna zasada proporcjonalności wyborów i jej implementacja w prawie wyborczym do Sejmu RP*, [w:] *Konstytucja w państwie demokratycznym*, red. S. Patyra, M. Sadowski, K. Urbaniak, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2017, s. 211-241; *Zasada proporcjonalności w samorządowym prawie wyborczym*, "Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2018, nr 4, s. 37-56 oraz *Okręg wyborczy a realizacja zasady proporcjonalności i równości wyborów*, [w:] *Aktualne problemy prawa wyborczego*, Seria: Acta Iuridica Lebusana, vol. 1, red. B. Banaszak, A. Bisztyga, A. Feja-Paszkiewicz, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2015, s. 423-437.

Studia nad prawem wyborczym stały się także podstawą aktywnego udziału w wielu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych (wykaz w dokumentacji).

Kolejnym ważnym polem aktywności naukowej Habilitanta, którą podjął i rozwijał po uzyskaniu stopnia doktora była problematyka dotycząca władzy sądowniczej, a w szczególności kwestia sądownictwa konstytucyjnego. W ramach badań nad tą problematyką Habilitant był redaktorem książek: *Skarga konstytucyjna. Zagadnienia teorii i praktyki*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2015, s. 295, a także *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, wydanie pierwsze - Poznań 2016 oraz drugie wydanie – Poznań 2018 oraz autorem wielu publikacji naukowych (*Ewolucja pozycji i kompetencji Trybunału Konstytucyjnego w Polsce po 1989 roku (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Przemiany demokratyczne w Polsce*, red. A. Stelmach, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2013, s. 141-158; *Wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego w świetle Konstytucji PRL oraz Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucje polskie z 1952 i 1997 roku: tradycja, instytucje, praktyka ustrojowa*, red. A. Materska-Sosnowska, T. Słomka, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2015, s. 160-175; *Model polskiej skargi konstytucyjnej na tle porównawczym*, [w:] *Skarga konstytucyjna. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. K. Urbaniak, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2015, s. 11-35; *Podmiotowa*

przesłanka pytania prawnego, [w:] Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia, red. K. Urbaniak, Poznań 2016, s. 127-146; *Trybunał Konstytucyjny jako sąd konstytucyjny, [w:] Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia*, red. K. Urbaniak, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2016, s. 15-42).

W kręgu problematyki władzy sadowniczej znalazły się także dwa opracowania dotyczące sądownictwa w krajach anglosaskich - *Zasady podziału władzy w Wielkiej Brytanii, [w:] Zasady podziału władzy we współczesnych państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 88-103 oraz *Determinanty prawne, zwyczajowe i polityczne obsadzania urzędu sędziego Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, [w:] Między Klio a Themis. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Sobczakowi*, red. J. Adamowski, K. Kakareko, T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, Warszawa-Poznań 2016, s. 949-957.

Oceniając ten obszar pracy naukowej Habilitanta mogę z pełnym przekonaniem stwierdzić, że w pełni realizuje on oczekiwania wyrażone w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. Zarówno w sensie ilościowym (liczba publikacji) jak i jakościowym (jakość, konkluzywność, atrakcyjność poznawcza) dorobek doktora Krzysztofa Urbaniaka jest znaczący i znaczącym. Habilitant nie ogranicza się w swojej aktywności jedynie do jednego, wybranego pola badawczego a jego publikacje stanowią znaczący wkład w rozwój polskiego prawa konstytucyjnego.

IV. Osiągnięcia Habilitanta w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego

Pan doktor Krzysztof Urbaniak jest osobą znaną w środowisku polskich konstytucjonalistów oraz – z uwagi na swoje podwójne wykształcenie – także i politologów. Dysponuje znacznymi osiągnięciami w dydaktycznymi i popularyzatorskimi. Swoją działalność dydaktyczną rozpoczął w 1995 r., prowadząc na

ówczesnym Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego ćwiczenia i konwersatoria z przedmiotów: *Współczesne systemy polityczne, Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej, Prawo Administracyjne, Administracja publiczna i samorządowa, System prawa Rzeczypospolitej Polskiej oraz Encyklopedia Prawa*. Od 2010 r. (do chwili obecnej) prowadzi zajęcia na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W ich ramach prowadzi ćwiczenia i wykład z przedmiotu *System bezpieczeństwa narodowego*, a także wykład monograficzny – *Instytucje prawa wyborczego*.

Pracując na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM prowadzi seminaria licencjackie dla studentów stacjonarnych i niestacjonarnych kierunków: Zarządzanie Państwem i Bezpieczeństwo Narodowe. Do 2018 r. był promotorem 17 prac licencjackich.

W ramach prowadzonej opieki naukowej Habilitant pełni również obowiązki promotora pomocniczego w trzech przewodach doktorskich na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM:

- mgr Krzysztof Korycki, *Polityczne uwarunkowania przebiegu prac parlamentarnych nad Kodeksem wyborczym w Polsce*, promotor: prof. UAM dr hab. Andrzej Stelmach,
- mgr Natalia Janowska, *Konstytucyjne ramy ustroju rolnego a polityka gospodarowania nieruchomościami w Polsce*, promotor: prof. zw. dr hab. Jerzy Babiak,
- mgr Jolanta Vogt-Hajder, *Spółeczno-ekonomiczne implikacje polityki prorodzinnej w Polsce* promotor: prof. zw. dr hab. Jerzy Babiak.

Od 2008 r. w doktor Krzysztof Urbaniak prowadzi także wykłady i ćwiczenia dla aplikantów radcowskich w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Poznaniu z przedmiotów: *Prawo konstytucyjne* (I rok aplikacji) oraz *Prawo administracyjne ustrojowe* (III rok aplikacji). Od 2010 r. prowadzi także cyklicznie wykład szkoleniowy zatytułowany *Skarga konstytucyjna* (w ramach doskonalenia zawodowego dla radców prawnych OIRP w Poznaniu).

W ramach swojej aktywności w samorządzie zawodowym radców prawnych doktor Krzysztof Urbaniak sprawuje także opiekę na rozwoju zawodowym aplikantów radcowskich - od 2010 r. jest cyklicznie opiekunem roku aplikantów radcowskich oraz prowadzi grupy patronackie przygotowując aplikantów do wykonywania zawodu.

Doktor Krzysztof Urbaniak jest również znany ze swojej znacznej aktywności organizacyjnej. Od 2010 r. jest członkiem Komitetu Organizacyjnego Seminarium Badaczy Prawa Konstytucyjnego, organizującego dwa razy w roku konferencje stanowiące forum wymiany naukowej środowiska konstytucjonalistów (dotychczas odbyło się 20 konferencji). Pełnił także funkcję przewodniczącego komitetu organizacyjnego (lub koordynatora) 14 konferencji naukowych lub naukowo-szkoleniowych (wykaz w dokumentacji).

Mając powyższe na uwadze, uważam, że Habilitant spełnia wymogi w przedmiotowym zakresie. Jego dokonania stanowią dowód należytego zainteresowania i wiedzy, którą wykorzystuje w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych, jak również w obszarze promowania licencjatów. W istotny też sposób widać korelacje między rozwojem naukowym a doświadczeniem dydaktycznym doktora Krzysztofa Urbaniaka. Badania naukowe łączą się bowiem ze stałym pogłębianiem wiedzy przekazywanej studentom, zdobywaniem doświadczenia w zakresie sprawowania opieki promotorskiej, co w istotny sposób służyć musi podnoszeniu jakości kształcenia studentów.

V. Konkluzja

Na podstawie przedstawionej oceny dotychczasowego dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej Pana doktora Krzysztofa Urbaniaka wyrażam pełne

przekonania stanowisko, że niewątpliwie czynią one zadość wymogom przewidzianym przez ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) oraz wydanym na jego podstawie rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. z 2011 r., poz. 1165), a w konsekwencji mogą stanowić podstawę dalszych etapów postępowania w przewodzie habilitacyjnym. Dorobek naukowy Habilitanta jest obszerny i merytoryczny, a przedstawiona rozprawa habilitacyjna pt.: *Reformy systemu wyborczego do Brytyjskiej Izby Gmin w XXI wieku. Ciągłość i zmiana w prawie wyborczym i praktyce ustrojowej*, Poznań 2019; ss. 261; ISBN 978-83-65988-28-7 stanowi znaczny i oryginalny wkład Autora w rozwój nauki prawa konstytucyjnego.

Pozwala to jednoznacznie stwierdzić, że Doktor Krzysztof Urbaniak **spełnia** omówione na wstępie wymogi stawiane w postępowaniu habilitacyjnym, **wnoszę zatem o dopuszczenia Pana Doktora Krzysztofa Urbaniaka do dalszych czynności przewodu habilitacyjnego, a w dalszej kolejności za nadaniem stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne.**

11.04.2020

R. Belich

Dr hab. Ryszard Balicki

Wrocław, 14 kwietnia 2020 r.

Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Opinia

w sprawie nadania lub odmowy nadania stopnia doktora

habilitowanego Panu doktorowi Krzysztofowi Urbaniakowi

Habilitant uzyskał dyplom magistra prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2004 roku (promotorem pracy magisterskiej był prof. dr hab. Artur Nowak-Far) oraz dyplom magistra nauk politycznych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego w 1994 roku. Promotorem pracy magisterskiej – obronionej z wyróżnieniem (*summa cum laude*) - był prof. dr hab. Stanisław Gebethner. Bezsporne jest także, że Habilitant posiada stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 7 lipca 2010 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Rzędy gabinetu czy premiera? Studium o brytyjskim systemie politycznych i ustroju konstytucyjnym*. Promotorem był prof. dr hab. Stanisław Gebethner, natomiast recenzentami: prof. UAM dr hab. Tadeusz Wallas oraz prof. UW dr hab. Zbigniew Kiełmiński.

Przedmiotem opinii jest rozprawa habilitacyjna pt. *Reformy systemu wyborczego do Brytyjskiej Izby Gmin w XXI wieku. Ciągłość i zmiana w prawie wyborczym i praktyce ustrojowej*, Poznań 2019; ss. 261; ISBN 978-83-65988-28-7. Praca została wydana przez renomowane Wydawnictwo Nauka i Innowacje.

Wybór tematu należy uznać za w pełni uzasadniony, problematyka prawa wyborczego jest kwestią szczególnie istotna dla funkcjonowania systemu demokratycznego, a w polskiej literaturze nie było do tej pory monograficznego

opracowania poświęconego zmianom zachodzącym w brytyjskim prawie wyborczym. Doktryna polskiego prawa konstytucyjnego do tej pory dysponowała analizami poświęconymi jedynie wybranym aspektom tytułowej tematyki. Monografia doktora Krzysztofa Urbaniaka wypełnia więc istniejącą lukę, co już samo w sobie jest pożyteczne z punktu widzenia rozwoju nauki prawa konstrukcyjnego. Co jednak szczególnie ważne - oceniana praca jest niezwykle istotna nie tylko dla postępu naukowego, ale również dla praktyki funkcjonowania prawa wyborczego w Polsce. Problemy poruszane współcześnie w polskiej dyskusji konstytucyjnej w dużej mierze dotyczą także i funkcjonowania parlamentu, w tym również i zasad jego kreacji. W tej sytuacji wybór tematu rozprawy habilitacyjnej należy uznać za właściwy i odpowiadający istniejącemu zapotrzebowaniu.

Autor przedstawia w swej monografii analizę reform systemu wyborczego do brytyjskiej Izby Gmin przeprowadzonych już w XXI wieku, uzupełniając przybliżając oczywiście zarówno genezę (sięgającą niekiedy średniowiecza) jak i ewolucje poszczególnych instytucji. Publikacja ma charakter konstytucyjnoprawny, jednak z uwagi na tytułową tematykę w pracy poruszone zostały również niezbędne aspekty polityczne i historycznoprawne prezentowanych zagadnień. Zamierzonym (i dodajmy od razu) zrealizowanym przez Autora celem pracy była próba odpowiedzi na pytanie o skalę zmian dotyczących brytyjski system wyborczy w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. Jest to *de facto* falsyfikacja często występującej w obiegu naukowym tezy, że system brytyjski skutecznie opiera się zmianom i pozostaje - w swym podstawowym zakresie - niezmienny od wielu dekad. Ocenie poddano hipotezę, że w systemie tym z jednej strony szanuje się tradycję i ukształtowane przez wieki zasady, z drugiej zaś czyni się zadość zmieniającym się wymaganiom życia politycznego i społecznego. Punktem wyjścia do rozważań zawartym w monografii jest stwierdzenie, że brytyjski system wyborczy zachowując niespotykaną ciągłość swych instytucji wykazuje się także koniecznym pragmatyzmem i koniecznym dostosowywaniem do zmieniającej się sytuacji społecznej i politycznej. Autor podkreśla także, że wynik referendum w sprawie reformy systemu wyborczego pozwala także postawić hipotezę o pragmatycznym

konserwatyzmie brytyjskiego społeczeństwa w sprawach ustrojowych. Specyficzne postrzeganie przez Brytyjczyków rzeczywistości społecznej, połączone z przywiązaniem do tradycji powoduje, że gotowi są oni na wprowadzanie nowych instytucji prawnych jedynie w sytuacji, w której uważają je za zrozumiałe, korzystne i niezbędne.

Praca składa się z sześciu rozdziałów merytorycznych, wstępu i zakończenia. Przyjęta systematyka jest bardzo klarowna i racjonalnie uzasadniona. Poszczególne wątki łączą się ze sobą i tworzą spójną całość. Całość została przygotowana na dobrym poziomie merytorycznym. Pozwala to uznać, że Autor wywiązał się z postawionego przed sobą zadania. Wszystkim wyróżnionym w strukturze pracy zagadnieniom poświęcono wystarczająco dużo uwagi, a uwagi przedstawione tezy uzupełnione zostały o szereg zestawień tabelarycznych co w znakomity sposób ułatwia analizę całości. Uzyskany w ten sposób obraz końcowy, pomimo szerokiej tematyki tytułowej, jest jasny i komplementarny. Właściwie zostały także wyważone proporcje pomiędzy rozważaniami ogólnymi, a tymi, które zostały skoncentrowane na detalu mającym zilustrować określone zagadnienie przykładem. Należy przy tym podkreślić, że dobór tych przykładów jasno ukazuje czytelnikowi, że Habilitant zajmuje się przedstawianymi badaniami od dawna i poświęcił na ich zgłębianie sporo wysiłku.

Habilitant, oprócz monografii będącej podstawą postępowania habilitacyjnego jest autorem 66 pozycji naukowych, z których 50 zostało opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Co warto podkreślić - publikacje te ukazywały się także w wysoko cenionych czasopismach naukowych takich jak: Przegląd Prawa Konstytucyjnego, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Przegląd Europejski czy Studia Politologiczne oraz w powszechnie uznanych publikacjach zbiorowych.

Pan doktor Krzysztof Urbaniak jest osobą znaną w środowisku polskich konstytucjonalistów oraz – z uwagi na swoje podwójne wykształcenie – także i politologów. Swoją działalność dydaktyczną rozpoczął w 1995 r., prowadząc na ówczesnym Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego ćwiczenia i konwersatoria. Od 2010 r. (do chwili obecnej) prowadzi

zajęcia na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w tym również seminaria licencjackie. Do 2018 r. był promotorem 17 prac licencjackich.

W ramach prowadzonej opieki naukowej Habilitant pełni również obowiązki promotora pomocniczego w trzech przewodach doktorskich na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.

Doktor Krzysztof Urbaniak prowadzi także wykłady i ćwiczenia dla aplikantów radcowskich w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Poznaniu z przedmiotów: *Prawo konstytucyjne* (I rok aplikacji) oraz *Prawo administracyjne ustrojowe* (III rok aplikacji) oraz wykład szkoleniowy zatytułowany *Skarga konstytucyjna* (w ramach doskonalenia zawodowego dla radców prawnych OIRP w Poznaniu).

Doktor Krzysztof Urbaniak jest również znany ze swojej znacznej aktywności organizacyjnej. Od 2010 r. jest członkiem Komitetu Organizacyjnego Seminarium Badaczy Prawa Konstytucyjnego, organizującego dwa razy w roku konferencje stanowiące forum wymiany naukowej środowiska konstytucjonalistów (dotychczas odbyło się 20 konferencji). Pełnił także funkcję przewodniczącego komitetu organizacyjnego (lub koordynatora) 14 konferencji naukowych lub naukowo-szkoleniowych (wykaz w dokumentacji).

Pozytywna konkluzja osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku Habilitanta oparta jest na przekonaniu, że spełnia On wymogi w trzech podstawowych obszarach aktywności zawodowej, właściwej dla osób będących samodzielnymi pracownikami naukowymi, a mianowicie w zakresie aktywności naukowo-badawczej, pracy dydaktycznej i działalności organizacyjnej. **Wnoszę zatem o dopuszczenia Pana doktora Krzysztofa Urbaniaka do dalszych czynności przewodu habilitacyjnego.**

14.04.2020

Ryszard Balicki